

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

ВАРЛАКОВА АНТОНІНА ВОЛОДИМИРІВНА



УДК 811.111+81'342

ПРОСОДИЧНІ ОЗНАКИ НЕНАГОЛОШЕНОГО ВОКАЛІЗМУ
В АНГЛІЙСЬКОМУ МОВЛЕННІ НОСІІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(експериментально-фонетичне дослідження)

10.02.04 – германські мови

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському національному лінгвістичному університеті,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор
Валігура Ольга Романівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
кафедра східної філології,
завідувач кафедри

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Кравченко Ніна Олександрівна,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
кафедра теоретичної та прикладної
фонетики англійської мови,
завідувач кафедри

кандидат філологічних наук, доцент,
Парашук Валентина Юліївна,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
кафедра англійської мови та методики її викладання,
доцент

Захист відбудеться "11" травня 2021 р. о 13:30 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету
(03150, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного
лінгвістичного університету (03150, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

Автореферат розісланий "9" квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



М. О. Шутова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Необхідність пояснення процесів, що відбуваються у звуковій системі мови на сьогоднішній день, зумовлює вивчення передумов формування звукового складу мови (В. Д. Аракін, Ю. О. Жлуктенко, Л. Р. Зіндер, І. П. Іванова, Б. О. Ільш, Т. А. Яворська), модифікаційних процесів і особливостей функціонування фонетичної системи у мовленні (А. М. Антипова, Л. В. Бондарко, Т. О. Бровченко, Л. О. Вербицька, А. А. Калита, В. Б. Касевич, Т. М. Корольова, В. Ю. Паращук, О. І. Стеріополо, A. Cruttenden, P. Ladefoged, P. Roach), акустичних характеристик звуків англійської мови (К. N. Stevens) та просодичного оформлення англійського мовлення у різних видах дискурсу (О. Р. Валігура, А. А. Калита, Н. О. Кравченко). Саме цим викликаний інтерес сучасних зарубіжних лінгвістичних студій до вивчення сегментного складу й особливостей його реалізації в англійській мові (АМ) як своєрідній *Lingua Franca* (D. Crystal, M. Dewey, J. R. Edwards & M. L. Zampini, J. E. Flege, J. Jenkins & A. Cogo, A. Mauranen, J. D. O'Connor, V. Seidlhofer).

Наукові праці українських дослідників направлені на вивчення функціонування голосних та приголосних фонем у германських мовах (Р. В. Васько; Л. С. Комар; Т. М. Кузьменко; О. І. Стеріополо; А. Л. Фрумкіна, В. Г. Шатух), вплив гендерних характеристик (Н. І. Задоріжна; О. А. Зінченко) та національної варіативності (Я. Ю. Лавренчук; Т. М. Сольська) на їхні модифікації.

Оскільки невід'ємною частиною синхронічних та діахронічних описів фонетичної системи мови є також дослідження ненаголошеного вокалізму, детальний аналіз реалізації ненаголошених голосних АМ представили свого часу Ю. А. Клейнер, простеживши взаємозв'язок історичного та сучасного етапу розвитку мови; Ю. С. Луганцева, визначивши перцептивні характеристики ненаголошених голосних АМ; Я. О. Малюта, дослідивши варіювання в американському та британському варіантах; J. E. Flege & O. S. Bohn, вивчивши характеристики голосних залежно від місця наголосу; та А. М. Zwicky, об'єктом дослідження якого були комбінаторні та позиційні зміни голосних.

Зважаючи на те, що кількість носіїв АМ значно менша, ніж тих, хто спілкується англійською як іноземною, виникає інтерес до її дослідження у контексті міжмовної комунікації. Орієнтація на міжнародні стандарти навчальної та професійної сфер зумовлює зростання попиту на вивчення АМ як мови міжнародного спілкування. Необхідність міжкультурної взаємодії викликала потребу у нових поглядах на взаємодію мовних систем, зокрема фонетичних, та виявлення вимовних відхилень, що характеризують англійське мовлення носіїв різних мов світу. Оскільки фонетична інтерференція є характерною для англійського мовлення носіїв української мови, а її прояви залежать від багатьох факторів, природно, що вивчення цього явища привертає увагу фонетистів, що досліджують англійське мовлення іспанців (J. E. Flege & O. S. Bohn), французів (J. E. Flege,) та швейцарців (H. Murray).

Попри увагу лінгвістів до вивчення фонемного складу і характерних процесів у фонетичній системі в цілому, типові ознаки інтерферованого мовлення українців, а саме сегментні особливості (В. Ю. Кочубей) і комунікативний аспект вимовного акценту (А. Г. Кириченко), специфіка прояву фонетичної інтерференції, її перцептивні ознаки, когнітивні, комунікативно-прагматичні (О. Р. Валігура) та соціокультурні особливості (Л. В. Шнуровська) в англійському мовленні були предметом нечисленних досліджень українських фонетистів.

Таким чином, у сучасній лінгвістиці немає остаточно сформованого чіткого уявлення про функціонування англійського ненаголошеного вокалізму, оскільки його просодичні ознаки у мовленні українців, залежно від рівня їхньої фонетичної компетенції, не були предметом окремої наукової праці. Здійснення дослідження за цими напрямками дозволить поповнити мовознавчу науку знаннями закономірностей та специфіки функціонування інтерферованої системи ненаголошеного англійського вокалізму у мовленні носіїв української мови і використати здобуті знання для практичного розв'язання проблем коректної реалізації алофонів ненаголошених голосних в англійському мовленні українців. У нашому експериментально-фонетичному дослідженні проаналізовано артикуляційні та акустичні характеристики ненаголошеного вокалізму АМ та особливості просодичних ознак алофонів голосних.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлюють тенденції сучасної лінгвістики до вивчення міжкультурної комунікації та міжмовної взаємодії, спрямовані на виявлення характерних модифікацій у реалізації англійського ненаголошеного вокалізму у мовленні українців, залежно від їхньої фонетичної компетенції. Недостатнє розкриття питань впливу фонетичних особливостей української мови на реалізацію англійського ненаголошеного вокалізму, його акустичних характеристик, функціонування у мовленні, зумовлює потребу здійснення окремого експериментально-фонетичного дослідження англійського мовлення українців з різним рівнем фонетичної компетенції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в межах комплексної колективної теми кафедри германської і фіно-угорської філології імені професора Г. Г. Почепцова Київського національного лінгвістичного університету "Комунікативно-когнітивний та соціокультурний аспекти функціонування системи мовних одиниць германських і фіно-угорських мов у синхронії і діахронії" (номер державної реєстрації 0118U003392, тему затверджено вченою радою КНЛУ, протокол № 7 від 04 грудня 2017 року). Тему дисертації затверджено вченою радою КНЛУ (протокол № 5 від 24 грудня 2012 року).

Мета цього дослідження полягає у виявленні просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови з різним рівнем фонетичної компетенції на матеріалі озвученої українцями англійської художньої прози.

Поставлена у дослідженні мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- окреслити теоретичні засади вивчення проблеми ненаголошеного англійського вокалізму, особливостей його історичного розвитку;
- визначити спільні та відмінні ознаки ненаголошеного вокалізму сучасних англійської та української мов;
- розробити комплексну методіку дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови;
- проаналізувати темпоральні характеристики англійського мовлення носіїв української мови, зокрема тривалість ритмогруп, синтагм та надфразових єдностей;
- виявити в англійському мовленні українців з різним рівнем фонетичної компетенції специфіку прояву позиційних та комбінаторних процесів у ненаголошених

складах та модифікації алофонів, які вони спричиняють у двоскладових та багатоскладових словах, словах іншомовного походження та слабких формах службових слів;

- встановити залежність ступеня та кількості відхилень у вимові голосних у слабких позиціях від рівня фонетичної компетенції;
- провести акустичний аналіз сегментних модифікацій ненаголошених голосних та визначити їхні характерні просодичні особливості в англійському мовленні українців;
- здійснити лінгвістичну інтерпретацію результатів експериментально фонетичного дослідження.

Об'єктом дослідження є англійське мовлення українців з різним рівнем фонетичної компетенції.

Предмет дослідження становлять просодичні ознаки модифікованих алофонів ненаголошених англійських голосних у різному комбінаторно-позиційному оточенні.

Матеріалом дослідження слугували 3560 алофонів ненаголошених голосних фонем у складі 78 лексичних одиниць, вибраних із 856 ритмогруп, вилучених із аудіозаписів підготованого англійського мовлення двадцяти носіїв української мови з різним рівнем фонетичної компетенції, загальною тривалістю звучання 7 годин 50 хвилин; та 534 алофони ненаголошених голосних фонем з аудіозаписів підготованого мовлення трьох дикторів носіїв британського варіанту англійської мови, завантажене з мережі Інтернет у форматі MP3.

Методи дослідження зумовлені поставленою метою і дослідницькими завданнями та включають *теоретичні загальнонаукові методи* (абстрагування, формалізація, узагальнення, індукція, дедукція) для аналізу стану вивченості проблеми реалізації ненаголошеного англійського вокалізму у мовленні українців, а також взаємозв'язку кількості та ступеня фонетичних відхилень у просодичних ознаках голосних у слабких позиціях з рівнем фонетичної компетенції; *емпірико-теоретичні методи* (аналіз, синтез, порівняння) для встановлення залежності ступеня варіативності алофонів ненаголошених голосних фонем в англійському мовленні українців від рівня фонетичної компетенції; *метод зіставлення* – для визначення відмінних і спільних відхилень в англійському мовленні трьох груп українців; *спеціально-наукові методи* (звукозапис, комп'ютерно-осцилографічний і спектрографічний види аналізу); *експериментально-фонетичні методи* (аудитивний, акустичний аналіз із використанням комп'ютерних програм Praat, WaveLab) для проведення аналізу особливостей модифікації просодичних ознак ненаголошеного вокалізму

в англійському мовленні українців в озвучених коротких оповіданнях. Комплексна методика дослідження інтегрує також *кількісний метод* обробки результатів фонетичного експерименту; *інтерпретаційний метод* – для лінгвістичного пояснення одержаних результатів експериментально-фонетичного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше* встановлено спільні та відмінні характеристики ненаголошеного вокалізму сучасних англійської та української мов. *Уперше* здійснено комплексний аналіз просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови

з урахуванням рівня фонетичної компетенції. *Новою* є систематизація вимовних відхилень у реалізації ненаголошеного англійського вокалізму, специфічних для українських мовців з різним рівнем фонетичної компетенції. *Уперше* визначено модифікації алофонів ненаголошених англійських голосних фонем у різному комбінаторно-позиційному оточенні. *Новим* є визначення модифікацій форм слабких варіантів вимови службових, багатоскладових, двоскладових та іншомовних слів в англійському мовленні українців. *Уперше* встановлено залежність просодичних ознак ненаголошених англійських голосних від особливостей ритмічного оформлення слів та складової будови ритмогруп.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони стали підґрунтям для виокремлення характерних просодичних ознак ненаголошених голосних, типових для українців. Результати дисертаційної роботи можуть бути використані під час викладання курсів із теоретичної фонетики сучасної АМ (розділи "Система голосних фонем", "Голосні звуки англійської мови та їхня артикуляція", "Модифікація звуків у мовленнєвому потоці", "Просодія та її компоненти"), на заняттях із практичної фонетики АМ та практики мовлення з метою вдосконалення фонетичної компетенції студентів, спецкурсах з акустичної фонетики, міжкультурної комунікації, а також для написання курсових, магістерських та дисертаційних робіт з англійської філології.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на шести міжнародних конференціях: V міжнародній науковій конференції "Іноземна філологія у XXI столітті" (Запоріжжя, 2013); міжнародній науково-практичній конференції "Україна і світ: діалог мов та культур" (Київ, 2013; 2014); VIII міжнародній науково-практичній конференції "Мови і світ: дослідження та викладання" (Кіровоград, 2014); VIII міжнародній науково-практичній конференції "Комунікація: мова – культура – особистість" (Острого, 2014); X міжнародній науково-практичній конференції "Modern science: Problems and innovations" (Стокгольм 2020); V міжнародній науково-практичній конференції "The world of science and innovation" (Лондон, 2020). Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено в *десятьох* наукових публікаціях, із яких *п'ять* статей надруковано у фахових наукових виданнях України, які включено до міжнародної наукометричної бази (2,9 др. арк.), *одна* стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави (0,5 др. арк.) та *чотири* тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій (1,6 др. арк.). Загальний обсяг *десятьох* публікацій становить 5 др. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, анотацій, вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (221 найменувань, з яких іноземними мовами – 91), списку довідкових джерел (8 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу та додатків. Повний обсяг дисертації – 226 сторінок, із них основний текст займає 194 сторінки. Дисертація налічує 13 таблиць загальним обсягом 10 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, актуальність і наукову новизну обраної проблематики, визначено об'єкт і предмет дисертаційної праці, сформульовані її мета, завдання, описано матеріал та методи дослідження, розкрито практичне значення роботи, викладено основні положення, що виноситимуться на захист, визначено структуру дисертації і стислий зміст кожного з розділів.

У **першому розділі "Теоретичні засади дослідження реалізації англійського ненаголошеного вокалізму в інтерферованому мовленні українців"**, розглянуто теоретичні засади дослідження ненаголошеності у процесі історичного розвитку ненаголошених голосних АМ та передумови формування артикуляційних та фонетичних особливостей сучасного англійського ненаголошеного вокалізму; здійснено порівняльний аналіз артикуляційно-акустичних характеристик вокалізму сучасних англійської і української мов; охарактеризовано вплив комбінаторних змін на модифікаційні процеси вокалізму обох мов; розглянуто просодію складу та його структурні типи; проаналізовано закономірності актуалізації ненаголошених голосних сегментів в акцентно-ритмічній організації англійського мовлення українців; описано особливості функціонування інтерферованого англійського мовлення українців.

Зважаючи на те, що дослідження характеристик алофонів зазвичай починається з визначення їхньої позиції у структурі складу, розгляд проблеми функціонування ненаголошеного вокалізму здійснюється у рамках акцентної структури слова, тобто у зв'язку з наголошеністю. Реалізація англійських голосних у сильних та слабких позиціях досліджувалася у роботах О. С. Ахманової, Ю. О. Клейнера, Я. О. Малюти, А. Cruttenden, D. Crystal, M. Gordon, M. Hammond, D. Jones.

Тенденція до скорочення довгих голосних у ненаголошених складах, їх послаблення і зміни якості, та наближення коротких голосних до центральних [ə], [ɪ], спостерігалася протягом усіх періодів формування англійського вокалізму, що пояснює частоту їх вживання у сучасному англійському мовленні, або повного випадіння у слабких позиціях. Процес редукції став характерною особливістю ненаголошеного англійського вокалізму. Різниця у підходах до лінгвістичного визначення явища редукції висвітлює значення цього процесу для фонетичної системи досліджуваної вченими мови. Так, дослідники відзначають менш чітке вираження якісних і кількісних характеристик алофонів внаслідок послаблення мускульної напруги в органах мовлення та скорочення тривалості фонації (О. С. Ахманова, С. І. Бернштейн, І. К. Білодід, М. П. Кочерган, Н. І. Тоцька), роблячи акцент на спрощеній артикуляції.

Некоректна вимова алофонів ненаголошених голосних у різному комбінаторно-позиційному оточенні, специфіка їхньої коартикуляції, недо- і передиференціація, реінтерпретація та субституція стають головними причинами прояву фонетичної інтерференції у реалізації англійських голосних (У. Вайнрайх, О. Р. Валігура, R. С. Major). Порушення носіями української мови правил реалізації ненаголошеного англійського вокалізму утворює низку фонетичних відхилень, притаманних усім мовцям спільної рідної мови, які можуть перешкоджати коректному відтворенню іншомовної інформації та, відповідно, знижувати ефективність міжмовної комунікації. Відсутність в українській мові дифтонгів, дифтонгоїдів та відповідників англійських

ненаголошених голосних, кількість голосних фонем АМ, що перевищує українську, спричиняють труднощі при оволодінні англійською нормативною вимовою. Поміж іншого, недотримання артикуляційного укладу з установкою на нейтральний голосний, що не є типовим для української мови, може стати однією з причин модифікацій ненаголошеного вокалізму. Артикуляційна база як особливий вид активності мовленнєвого апарату відображає специфіку фонетичної системи певної мови. У зарубіжному мовознавстві на позначення артикуляційної бази мови вживаються терміни "артикуляційна установка" ("articulatory setting") (D. Crystal, R. C. Major), маючи на увазі загальну конфігурацію всіх артикуляторних органів по відношенню один до одного, яку мовець опановує та підтримує під час мовлення, та "якість голосу" ("voice quality settings"), що описується як позиції мовних органів. У дослідженнях артикуляційної бази виділяють два основні аспекти: *статичу* – певне фіксоване положення органів мовлення безпосередньо перед фонацією, що постійно підтримується також під час мовлення – артикуляційний уклад; та *динаміку* – сукупність звичних для кожної конкретної мови артикуляцій (В. Ю. Кочубей).

Критичний огляд теоретичних джерел з проблематики дослідження англійського та українського вокалізму дозволив виявити спільні і відмінні риси у характеристиках ненаголошених голосних, фонетичних процесах, що на них впливають та в умовах їх реалізації. Так, спільною є наявність голосних [i], [u], [e], [ɔ], хоча їх акустичні, артикуляційні та просодичні характеристики не співпадають. Для обох мов характерними є процеси акомодатії та редукації у ненаголошених складах, але ступені їх вияву відрізняються. З іншого боку, ключовими для зв'язного англійського мовлення є процеси елізії ненаголошених голосних та гаплогії, не типові для українського мовлення.

Порушення носіями української мови правил реалізації англійського ненаголошеного вокалізму утворює низку фонетичних відхилень, притаманних усім мовцям спільної рідної мови, які можуть перешкоджати коректному відтворенню іншомовної інформації та, відповідно, знижувати ефективність міжмовної комунікації. До таких відхилень належить відсутність в українській мові дифтонгів, дифтонгоїдів та відповідників англійських ненаголошених голосних; артикуляційний уклад з установкою на нейтральний голосний, що не є типовим для української мови; тяжіння українського складу до закритого типу, англійського – до відкритого; відсутність типу складів, вершиною яких є складотворчі сонорні приголосні; динамічний та рухомий наголос англійської мови, що має декілька ступенів вираження та може спричиняти позиційні модифікації голосних.

Відтак, можна стверджувати про вплив на просодичні ознаки ненаголошеного англійського вокалізму в інтерферованому мовленні українців фонетичних, складових та акцентних стереотипів рідної мови, що спричиняє зміну їхніх просодичних ознак у слабких позиціях.

Другий розділ "Методика проведення експериментально-фонетичного дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців" присвячений опису програми та методики проведення експериментально-фонетичного дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови, зокрема надано критерії відбору матеріалу дослідження, добору носіїв української мови з різним рівнем

фонетичної компетенції, етапів аналізу; представлено розроблену комплексну методику дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму у мовленні українців в англomовному художньому дискурсі із застосуванням методів експериментальної фонетики та способи опрацювання експериментальних даних.

Дослідження просодичних особливостей ненаголошених англійських голосних у мовленні українців здійснено на матеріалі підготованого мовлення, а саме читання англійських художніх текстів британської письменниці модерністки В. Вульф. Для виявлення характерних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови темпоральні, динамічні та тональні показники реалізованих ними алофонів голосних були порівняні з показниками алофонів у мовленні носіїв британського варіанту англійської мови.

Фонетичні характеристики голосних значною мірою залежать від звукового оточення (Л. В. Бондарко), позиційних та функціонально-стилістичних умов реалізації фонем (О. І. Стеріополо, Г. П. Торсуєв). Відтак, для встановлення просодичних особливостей реалізації ненаголошених англійських голосних у мовленні українців важливим методологічним принципом убачається використання ідентичного за жанром, функціональним стилем, емоційним забарвленням, лексичним і формально-граматичним складом матеріалу дослідження (О. Р. Валігура, М. П. Дворжецька, О. І. Стеріополо). Крім цього, висока емоційність та експресивність, наявність зразків і діалогічного, і монологічного мовлення, притаманні художньому стилю, стали підґрунтям для дослідження усної реалізації інтерферованого мовлення на матеріалі саме підготованого мовлення.

Програмою експериментально-фонетичного дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців передбачено послідовне виконання п'яти етапів.

На першому етапі дослідження сформовано корпус експериментального матеріалу з коротких оповідань, озвучених чотирма групами українців з різним рівнем фонетичної компетенції: високим з вищою філологічною освітою (Г1), середнім, що здобувають вищу філологічну освіту (Г2), низьким, що здобувають вищу філологічну освіту (Г3) та низьким, що здобувають вищу технічну освіту (Г4). Рівень фонетичної компетенції визначено аудиторами-фонетистами, кандидатами філологічних наук, спеціалістами у галузі фонетики, які мають досвід виконання експериментально-фонетичних досліджень.

На другому етапі аудиторами-фонетистами проведено аудитивний аналіз озвучених носіями АМ (троє дикторів носіїв британського варіанту АМ) та українцями з різним рівнем фонетичної компетенції текстів англійської художньої прози; здійснено їх членування на синтагми, фрази та ритмогрупи. Також аудитори-фонетисти визначали логічні, емфатичні та фразові наголоси для виявлення слів, що вживаються у слабких формах у мовленні носіїв мови з метою співставлення з інтерферованим англійським мовленням українців.

Третій етап включав транскрибування відповідно до реального звучання відібраних під час аудитивного аналізу фрагментів текстів та сегментованих ритмічних одиниць аудиторами-фонетистами для уточнення вимови слабких форм слів та голосних у ненаголошених позиціях, яке доповнило інформацію про вимову українців. Усі відтінки алофонів ненаголошених голосних були позначені за допомогою

діакритичних позначок Міжнародної фонетичної асоціації (МФА).

Четвертий етап передбачав інструментальний аналіз просодичних (тональних, темпоральних, динамічних) параметрів ненаголошеного вокалізму у відібраних з інтерферованого англійського мовлення українців аудиторями-фонетистами словах на основі осцилографічного і спектрографічного аналізів, визначення формантних показників алофонів, зведення отриманих даних у робочі протоколи та таблиці.

На п'ятому етапі здійснено лінгвістичну інтерпретацію отриманих у ході аналізу даних та узагальнення результатів експериментально-фонетичного дослідження.

У **третьому розділі "Результати експериментального дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови"** наведено результати проведення аудитивного аналізу, описано акустичний аналіз модифікацій ненаголошених голосних в англійському мовленні українців та наведено лінгвістичну інтерпретацію результатів експериментально-фонетичного дослідження.

Специфіка просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови вивчалася із застосуванням експериментально-фонетичних методів, зокрема аудитивного й акустичного аналізів. Результати дослідження дозволили оцінити просодичні характеристики ненаголошених англійських голосних в інтерферованому мовленні українців та розкрити вплив рівня фонетичної компетенції на ступінь й кількість вимовних відхилень.

Дослідження характеристик англійського мовлення носіїв української мови проводилося шляхом порівняння акцентно-ритмічного оформлення та темпоральних характеристик озвучених текстів, начитаних дикторами носіями британського варіанту АМ і тих самих текстів, начитаних носіями української мови, котрі мають різний рівень фонетичної компетенції.

Під час прослуховування озвучених текстів, аудитори-фонетисти здійснювали їх членування на синтагми, фрази та ритмогрупи, згідно з реальним звучанням інтерферованого англійського мовлення українців. Результати проведеного аналізу свідчать, що найбільші труднощі сегментації запропонованих текстів виникали в україномовних читачів у складнопідрядних реченнях, де майже немає пунктуаційних знаків. Формування синтагм відбувалося довільно і відрізнялося значним чином навіть у мовців з однієї групи. Так, наприклад, у наведеному реченні носії мови виділяють 7 синтагм, тоді як українці з низьким рівнем фонетичної компетенції – від 12 до 14:

Yes, | it must have been the winter time | and we had just finished our tea,| Yes, | it must have been |the winter time | and we had | just finished | our tea,| for I remember that I was smoking a cigarette | when I looked up| and saw | the mark on the wall | for the first time. (Г4- 73%)

Аналіз синтагматичного членування мовлення українців встановив, що орієнтація лише на пунктуаційну систему спричиняє відхилення в акцентній структурі речень та зміщення фразових і логічних наголосів. Членування інтерферованого англійського мовлення та визначення місць наголосу стало підґрунтям для подальшого вивчення фонетичних модифікацій слів у мовленні українців. Речення, акцентне оформлення яких не відповідає вимовній нормі, були

проаналізовані для встановлення причин, що призвели до відхилень у їх реалізації.

При проведенні аудитивного аналізу було відзначено, що надлишкове наголошення слів надає англійському мовленню українців іншомовного звучання та призводить до порушення мовленнєвого ритму. На наступному етапі дослідження проводилося вивчення особливостей структури англійських ритмогруп. Встановлено, що більше половини усіх ритмічних груп в озвучених українцями англійських художніх текстах, не залежно від рівня фонетичної компетенції, утворено проклітичним способом. Частка таких РГ різниться за рахунок зміни акцентів у ритмогрупах. Так, у проклітичних ритмогрупах: *you woke, she said, he whispered, we left*, де функцію проклітики виконують займенники, мовці з низьким рівнем фонетичної компетенції (Г3 і Г4) наголошували кожне зі слів. Тенденція спостерігалася і з РГ, у яких проклітиками виступали сполучники та дієприкметники (*and he, but no one, opening the door, lifting here*). У мовленні українців Г3 і Г4 слова, що повинні вживатися у слабкій формі, мають повнозвучну вимову і, відповідно, порушені просодичні ознаки ненаголошених в еталонному мовленні голосних. Тому вважаємо за доцільне докладніше розглянути всі види РГ та встановити особливості їх акцентуації в англійському мовленні українців.

Аналіз синтагматичного членування мовлення українців встановив, що орієнтація лише на пунктуаційну систему спричиняє відхилення в акцентній структурі речень та зміщення фразових і логічних наголосів. Членування інтерферованого англійського мовлення та визначення місць наголосу стало підґрунтям для подальшого вивчення фонетичних модифікацій слів у мовленні українців.

При проведенні аудитивного аналізу було відзначено, що надлишкове наголошення слів надає англійському мовленню українців іншомовного звучання та призводить до порушення мовленнєвого ритму. На наступному етапі дослідження проводилося вивчення особливостей структури англійських ритмогруп. Встановлено, що більше половини усіх ритмічних груп в озвучених українцями англійських художніх текстах, не залежно від рівня фонетичної компетенції, утворено проклітичним способом. Частка таких РГ різниться за рахунок зміни акцентів у ритмогрупах. Так, у проклітичних ритмогрупах: *you woke, she said, he whispered, we left*, де функцію проклітики виконують займенники, мовці з низьким рівнем фонетичної компетенції (Г3 і Г4) наголошували кожне зі слів. Тенденція спостерігалася і з РГ, у яких проклітиками виступали сполучники та дієприкметники (*and he, but no one, opening the door, lifting here*). У мовленні українців Г3 і Г4 слова, що повинні вживатися у слабкій формі, мають повнозвучну вимову і, відповідно, порушені просодичні ознаки ненаголошених в еталонному мовленні голосних. Тому вважаємо за доцільне докладніше розглянути всі види РГ та встановити особливості їх акцентуації в англійському мовленні українців.

Зміна місця наголосу була відмічена і в проклітично-енклітичні РГ, які становили 25% у мовленні носіїв АМ. Під час аналізу мовлення носіїв української мови зазначалося, що деякі з РГ такого типу звучали як окремі одиниці з головним наголосом, або були змінені, в основному, на проклітичні у мовленні Г3 і Г4, та становили 15%. Таким чином, менша кількість проклітично-енклітичних РГ в англійському мовленні українців свідчить, на нашу думку, про надлишкове наголошення слів та збільшення кількості РГ у надфразовій єдності, що у свою чергу призводить до відхилень в акустичних характеристиках ненаголошених голосних.

Змін зазнають і голосні у складених словах, правила наголошення яких мають свої особливості. Наголошена перша коренева морфема дозволяє підтримувати ритмічність чергування складів (*'rose-shaped, 'mouse-colored, 'coal-shuttle*). Але у випадках, коли наголошеним є другий компонент або обидва компоненти, у зв'язному мовленні наголос буде зміщуватися, зумовлюючи зміну акцентної структури слова. Зазвичай, такі складені слова як *cross-'country*, мають наголос на другому компоненті, але у зв'язному мовленні, сполучаючись з іменником (*cross-country 'journey*), наголос зміщується на більш змістовно вагомий компонент, та задля збереження ритму акцентна структура слова змінюється, а разом з нею модифікуються якісні та кількісні характеристики ненаголошених голосних.

Традиційно, у Міжнародній фонетичній асоціації (МФА) артикуляційні характеристики голосних відображаються за допомогою трапецоїда (див. рис. 1).

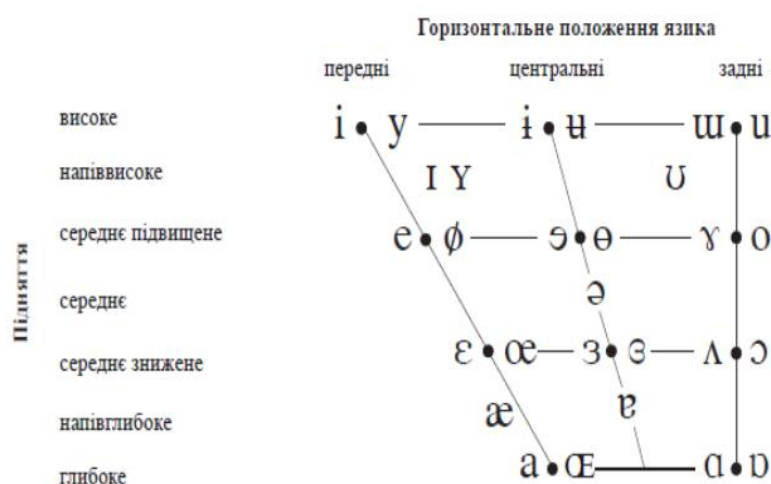


Рис. 1 Голосні МФА

Оскільки модифікації ненаголошених голосних залежать від багатьох факторів, зокрема комбінаторно-позиційного оточення та акцентної структури слова, вивчаючи сегментні особливості англійського мовлення українців, умови та спосіб реалізації алофонів ненаголошених голосних були проаналізовані у кожній групі мовців та охарактеризовані згідно з класифікацією МФА.

Аналіз засвідчив, що перш за все змін зазнають просодичні ознаки алофонів фонем /l/ у префіксальній морфемі *en-* перед наголосом, у суфіксах *-ly, -ty* і флексіях *-ing, -ed* після наголосу. Також, вивченню підлягали реалізації нейтрального /ə/ у переднаголошених (позначений на письмі графемами *e, o* та *a*) і післянаголошених складах (суфіксах *-ful, -less, -ness*). Отримані у ході дослідження просодичних ознак ненаголошеного /l/ результати засвідчили, що мовлення українців Г1 найближче до формантних показників алофона НМ, хоча різниця в F1 свідчить про незначний рух вгору ([l]) на початку та більш значне підняття артикуляції у кінці слова у відкритому складі. Збільшення значень F2 характеризує алофон як більш задній [l] у закінченні *-ed*. Загалом, у вимові українців алофони ненаголошеного

голосного [ɪ] тяжіють до верху трапецоїда та просуваються вперед, варіюючи за показниками обох формант. Отримані результати також дозволяють стверджувати, що акустичні характеристики ненаголошеного [ɪ] у двоскладових словах не залежно від позиції в англійському мовленні українців мають загальну тенденцію до просунення алофону наперед та більш високого підняття. Такі характеристики уподібнюють його до українського ненаголошеного /i/. Найбільші відмінності з носіями мови (НМ) спостерігаються у Г3 та Г4. Дані спектрографічного аналізу алофонів ненаголошених голосних у двоскладових словах свідчать про те, що основними труднощами для носіїв української мови є відтворення елізії у ненаголошених складах, та розрізнення алофонів [ɪ] та [i] за просодичними ознаками. Більше того, виявлено тенденцію до наділення нейтрального [ə] характеристиками графічного образу алофона у мовленні Г3 та Г4, що також підтверджує роль високого рівня фонетичної компетенції.

У багатоскладових словах досліджувалися просодичні характеристики алофонів у віддаленому й наближеному передуданні й слідуванні за наголосом та інтенсивність вимови складів з різними алофонами у віддалених від наголосу позиціях. За результатами проведеного аналізу реалізації ненаголошених голосних у різних позиціях багатоскладових слів, можна стверджувати, що українці часто не дотримуються правил акцентуації та порушують тональні, темпоральні та динамічні характеристики вимови голосних у слабких позиціях. Особливо помітні такі відхилення у темпоральних та динамічних показниках перших післянаголошених голосних, які не мають суттєвої різниці у порівнянні з іншими голосними у слові, що видно на прикладі слова *inability*:

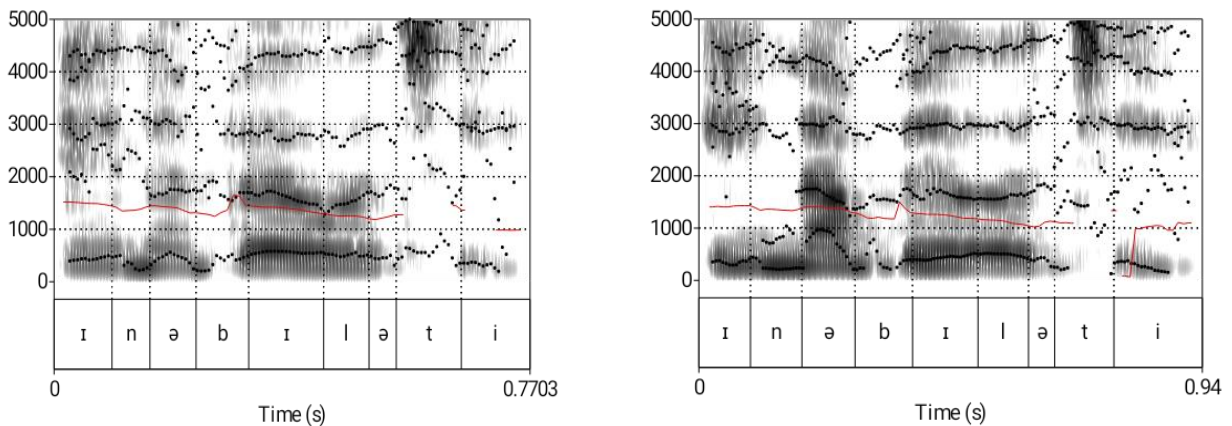


Рис. 2 Спектрограми слова *inability* у мовленні НМ (ліворуч) та мовця Г4 (праворуч)

Для аналізу реалізації ненаголошеного вокалізму у службових словах, які у зв'язному англійському мовленні вживаються у редукованому варіанті, була використана розробка Д. Кристала (1995), в якій представлена варіативність їхньої вимови. У мовленні українців аудитори-фонетисти відзначили повнозвучність

та більшу тривалість службових слів, відсутність елізії голосних на початку слова ((a)round, (a)bout).

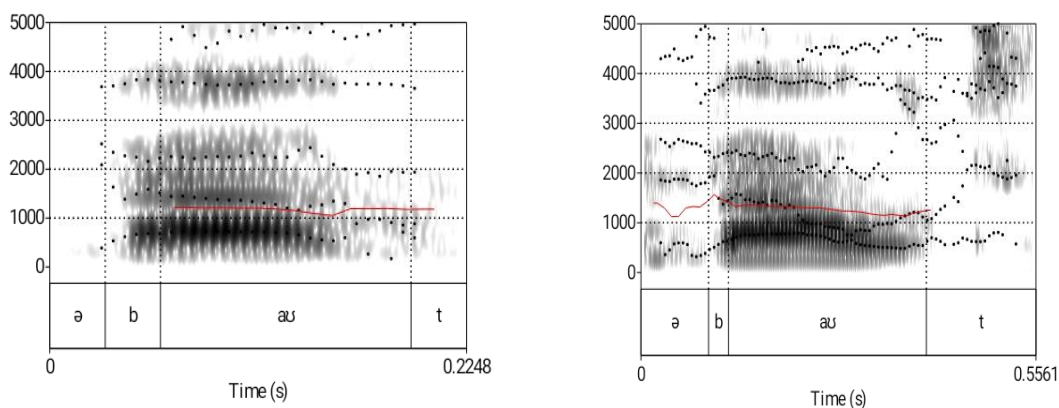


Рис. 3 Спектрограми слова *about* у мовленні НМ (ліворуч) та мовця Г4 (праворуч)

Для вимови службових слів у мовленні українців характерними є гіперкоректність (при використанні сильних форм слів), субституція (при заміні алофонів близькими за звучанням голосними рідної мови) та недодиференціація (при вимові алофонів різних фонем). Відтворення елізії у двоскладових словах також стало причиною відхилень у просодичних ознаках ненаголошених англійських голосних у мовленні українців. Той факт, що редукція та елізія спричиняють труднощі для носіїв української мови, зумовив необхідність дослідження слів з повнозвучними голосними у ненаголошеному складі для виявлення причин таких порушень. Проведений аналіз показав, що такі характеристики властиві ненаголошеним голосним у словах іншомовного походження.

У результаті акустичного аналізу слів іншомовного походження встановлено, що в англійському мовленні українців зберігається тенденція наближення вимови ненаголошених англійських голосних до схожих за звучанням голосних української мови, за винятком певної групи слів, які мають у ненаголошених складах повнозвучні голосні. Відзначено також уподібнення звучання ненаголошених голосних у різному комбінаторно-позиційному оточенні (недодиференціація) та відсутність згладжування у дифтонгах:

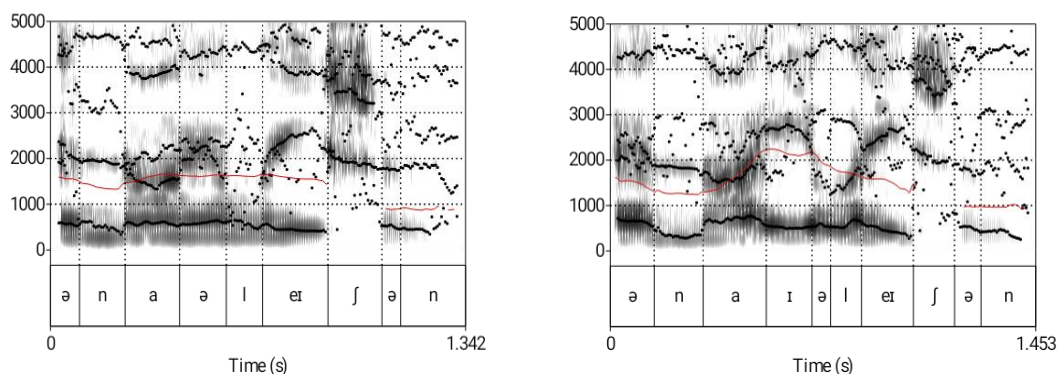


Рис. 4 Спектрограми слова *annihilation* у мовленні НМ (ліворуч) та мовця Г4 (праворуч)

Результати узагальненої оцінки аудитивного та інструментального аналізів просодичних ознак ненаголошеного вокалізму дозволяють підтвердити загальну тенденцію наближення англійських ненаголошених голосних до схожих за звучанням голосних української мови, що спричиняє відхилення у динамічних, темпоральних та тембральних характеристиках голосних та ускладнює сприйняття змісту мовлення.

У результаті проведеного експериментально-фонетичного дослідження встановлено, що в іншомовному мовленні українці з середнім та низьким рівнем фонетичної компетенції орієнтуються на фонетичні правила рідної мови, уподібнюючи просодичні ознаки ненаголошених голосних звуків англійської схожим звукам рідної мови. Такі модифікації пов'язані з артикуляційними характеристиками ненаголошених голосних в інтерферованому мовленні, та справляють враження іноземної вимови. Просодичні порушення у вимові ненаголошених сегментів у англійському мовленні українців усіх груп зафіксовано у:

1) *ненаголошених складах двоскладових слів*, в яких ненаголошений [ə] може реалізуватися як алофон різних фонем, які позначаються на письмі різними графічними знаками. Визначення формантних характеристик та просодичних ознак нейтрального голосного у двоскладових словах у перед- та післянаголошеному складі показало, що формантні характеристики в англійському мовленні українців залежать від графемного позначення [ə]. У зв'язному мовленні носіїв АМ, ненаголошений [ə] зазнає значної якісної та кількісної редуції, на відміну від вимови українців, про що свідчать темпоральні показники звучання аналізованих слів. Всі досліджувані одиниці відрізняються за темпоральними та динамічними показниками, у той час як тональні ознаки мають спільні риси і характеризуються спадним контуром. Однак, найбільші розбіжності у звучанні та формантних показниках були зафіксовані у вимові слів з суфіксом *-ful*, в якому алофон ненаголошеного [ə] мав ознаки лабіалізації у мовців з середнім (63%) та низьким рівнем фонетичної компетенції (100%). Отримані дані у ході дослідження просодичних ознак ненаголошеного /l/ у словах зазначеного типу свідчать, що у вимові українців його алофони тяжіють до верху та просуваються вперед, варіюючись за ступенем підняття та просунення артикуляції у різних груп українців. Такі характеристики уподібнюють його до українського ненаголошеного /i/. Також, дані спектрографічного аналізу доводять, що основними труднощами для носіїв української мови є відтворення елізії у ненаголошених складах та розрізнення алофонів [ɪ] та [i] за просодичними ознаками.

2) *ненаголошених складах багатоскладових слів*, різновіддалених від наголошеного складу, які в інтерферованому англійському мовленні українців не мають суттєвої різниці у тональних, темпоральних та динамічних ознаках, порівняно з іншими голосними у слові. Прямої залежності просодичних ознак та артикуляційних характеристик ненаголошених голосних від їхньої позиції відносно наголосу у мовленні українців виявлено не було, в той час як у носіїв АМ найслабше вимовляються голосні у першому переднаголошеному і першому післянаголошеному складі, а більш віддалені від наголосу склади сильніші і триваліші.

Проведений аналіз ненаголошених голосних дає можливість стверджувати, що серед просодичних ознак, характерних для всіх груп українців, можна виділити збільшену тривалість ненаголошених голосних у словах, де складотворчу функцію виконує сонорний приголосний, через випадіння голосної. Зареєстровано відхилення у темпоральних ознаках ненаголошених голосних у слабких формах ненаголошених слів. У вимові усіх українців проявляється зміна тональних ознак голосних у словах іншомовного походження та недостатній ступінь редуції й відсутність випадків елізії голосних і гаплогії, що можна вважати характерним для інтерферованого англійського мовлення українців.

ВИСНОВКИ

Відхилення у реалізації ненаголошеного вокалізму в інтерферованому англійському мовленні носіїв української мови можуть перешкоджати коректному відтворенню іншомовної інформації та, відповідно, знижувати ефективність міжмовної комунікації. Різниця в артикуляційній базі англійської та української мов, акустичних характеристиках голосних стають головними причинами виникнення фонетичної інтерференції в англійському мовленні українців.

Аналіз інтерферованого англійського мовлення носіїв української мови з різним рівнем фонетичної компетенції, дозволив визначити просодичні ознаки модифікованих алофонів ненаголошених англійських голосних у різному комбінаторно-позиційному оточенні. У нашому дослідженні ідентифіковано просодичні ознаки, притаманні мовленню українців з *високим рівнем фонетичної компетенції*. До них відносяться: 1) збільшення тривалості у словах з елізією голосного, де складотворчу функцію виконує сонорний приголосний; 2) відхилення темпоральних показників ненаголошених голосних у слабких формах ненаголошених слів; 3) недостатній ступінь редуції й відсутність випадків елізії голосних та гаплогії; 4) зміна тональних ознак голосних у словах іншомовного походження.

Для українських мовців з *середнім рівнем фонетичної компетенції*, окрім зазначених відхилень, характерне: 1) збільшення темпоральних показників алофонів /l/ та /ə/; 2) підвищення їх інтенсивності та низхідний тон у перед та післянаголошеному складі; 3) реалізація [ə] у всіх ненаголошених складах, де складотворчу функцію виконує сонорний приголосний; 4) скорочення тривалості кінцевого ненаголошеного /l/ у двоскладових словах; 5) порушення ознак інтенсивності та тональних контурів ненаголошених голосних віддаленого передудання та слідування за наголошеним складом і голосних у слабких формах ненаголошених слів, у яких зафіксовано темпоральні відхилення.

У мовленні українців з *низьким рівнем фонетичної компетенції* додаються такі просодичні відхилення: 1) максимальні значення темпоральних показників алофонів /l/ і /ə/ у перед та післянаголошеному складі; 2) збільшення показників інтенсивності і більш різкий низхідний тон; 3) чіткий рівний тон у ненаголошених суфіксальних морфемах; 4) скорочення тривалості кінцевого ненаголошеного /l/ у двоскладових словах до показників, що подекуди менші за попередній голосний; 5) порушення темпоральних показників, ознак інтенсивності та тональних контурів

ненаголошених голосних віддаленого передудання та слідування за наголошеним складом і голосних у слабких формах ненаголошених слів; б) недостатній ступінь якісно та кількісно редукованих голосних.

Некоректне відтворення просодичних ознак голосних у слабких позиціях, зумовлене, серед іншого, збільшеною кількістю наголошених сегментів в англійському мовленні українців, що у свою чергу спричиняє зміни складової структури ритмогруп. За даними дослідження, в українців, як і у носіїв АМ, було виявлено значне переважання проклітичних ритмогруп, хоча показники частоти вживання відрізнялися. Менша кількість проклітично-енклітичних ритмогруп в англійському мовленні українців свідчить, на нашу думку, про надлишкове наголошення слів та збільшення кількості ритмогруп у надфразовій єдності, що у свою чергу призводить до порушення акцентного ритму АМ. У ході дослідження було встановлено, що кількість наголошених слів у мовленні українців з різним рівнем фонетичної компетенції значно відрізняється між собою. Зміщуючи акценти у ритмогрупах, українці змінюють і положення фразового наголосу, який може впливати на варіативність акцентної структури слів, зокрема змін зазнають голосні у складених словах, правила наголошення яких мають свої особливості. Для зв'язного мовлення характерне зміщення наголосу на більш змістовно вагомий компонент, змінюючи задля збереження ритму акцентну структуру слова, а разом з нею модифікуючи якісні та кількісні характеристики ненаголошених голосних.

За результатами аудитивного аналізу, можна стверджувати, що модифікації ненаголошеного вокалізму характерні для мовлення усіх груп українців, але ступінь їх варіативності відрізняється. Досліджені ненаголошені звуки мають у мовленні носіїв мови та українців з високим рівнем фонетичної компетенції однакову кількість алофонів, різних за якістю, у групи з середнім рівнем фонетичної компетенції вона збільшується на 1, а у мовців з низьким рівнем фонетичної компетенції на 6 алофонів. Наведені дані доводять, що модифікації алофонів ненаголошених голосних фонем у мовленні українців з низьким рівнем фонетичної компетенції мають більшу варіативність. Порівняльний аналіз формантних характеристик алофонів ненаголошених фонем підтвердив типові для українців модифікації.

На підставі обробки результатів аудитивного та акустичного аналізів озвучених художніх текстів, начитаних різними групами мовців, було встановлено, що значні труднощі у наголошенні для українців з *низьким та середнім рівнем фонетичної компетенції* спричиняють винятки.

Вимовляючи англійські слова, в яких префіксальна або суфіксальна морфема наголошена, мовці з низьким рівнем фонетичної компетенції наголошували кореневу морфему, надаючи звучанню другого голосного звуку більшої інтенсивності та тривалості ніж першому. Українці з середнім рівнем показали тенденцію до зменшення кількості відхилень. У вимові слів із наголошеними запозиченими суфіксами відхилення були зафіксовані лише в українців з низьким рівнем фонетичної компетенції.

Відсутність або недостатня вираженість позиційних і комбінаторних змін в інтерферованому мовленні українців, зумовили потребу у дослідженні слів іншомовного походження, що зберігають повнозвучні голосні у ненаголошених складах. Аудитивний аналіз виявив недодиференцію, за просодичними ознаками

алофонів фонем /æ/ та /ə/ у мовленні українців з низьким рівнем фонетичної компетенції, яка була підтверджена даними акустичного аналізу. Типовим для інтерферованого мовлення українців цих груп є наближення звучання алофонів наведених голосних до [e], хоча у нормативній вимові вони мають різну тривалість, тон, інтенсивність та якість.

Аналіз службових слів, ізольована вимова яких відрізняється від звучання у зв'язному мовленні, також довів, що навіть ті з них, які не наголошуються, в англійському мовленні українців мають більш повнозвучну вимову, довшу тривалість та виразний тональний контур, хоча і знаходяться у безпосередній близькості до наголошеного слова. У мовленні носіїв мови у наслідку редуції вони зливаються в одне фонетичне слово з іншими наголошеними словами.

Також, у мовленні українців з низьким та середнім рівнем фонетичної компетенції виявлено тенденцію до збільшення кількості наголосів у реченні. Так, два рівнозначних наголоси в інтерферованому англійському мовленні українців мали *складні слова*, утворені по типу прикметник + іменник та іменник + дієслово і більшість відхилень визначалась у випадках, коли вони пишуться окремо. Такі слова українці здебільшого відносили до різних ритмогруп, спрощуючи їх структуру. В англійській мові деякі складні слова змінюють значення залежно від акцентної структури, тому рівнозначне наголошення обох морфем ускладнює розуміння змісту висловлювання, змінюючи просодичні характеристики ненаголошеного складу, у той час як у мовленні носіїв АМ та українців з високим рівнем фонетичної компетенції, ці слова поєднані спільним наголосом. Надлишкова кількість наголосів у реченнях не лише робить звучання інтерферованого мовлення уривчастим, а й спричиняє зміни темпоральних, динамічних та тональних показників голосних, які у мовленні носіїв мови не наголошуються.

Вимовні відхилення у мовців з *високим рівнем фонетичної компетенції* були зареєстровані при невідтворенні елізії голосних у словах, де складотворчу функцію виконує сонорний приголосний. Оскільки в українській мові вершиною складу може бути лише голосний, носії української мови реалізують надкороткий редукований [ə] між двома приголосними. Повна відсутність гаплогії призвела до модифікацій просодичних ознак всіх ненаголошених голосних досліджуваних слів, що спричинили порушення темпоральних та ритмічних характеристик англійського мовлення українців у цілому. Недостатній ступінь редуції голосних у двоскладових словах та першому перед- і післянаголошеному складах багатоскладових слів, призводив до таких просодичних відхилень, як збільшення темпоральних та динамічних показників і чіткіший тональний контур ненаголошеного звуку. У вимові слабких форм службових слів спостерігалася гіперкоректність вимови, оскільки українці вживали повні або не достатньо редуковані варіанти, більш характерні для ізольованої вимови слів. У словах іншомовного походження була зафіксована зміна тональних ознак голосних та збільшення їхніх темпоральних показників.

Подальші дослідження з цієї проблематики можуть бути спрямовані на виявлення впливу модифікацій англійського ненаголошеного вокалізму на інтонування мовлення, коректне синтагматичне членування мовленнєвого потоку, особливостей функціонування ненаголошених голосних та слабких форм службових

слів у дискурсах різних видів. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок є також дослідження просодичних ознак англійського ненаголошеного вокалізму у спонтанному мовленні українців.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Варлакова, А. В. (2013а). Систематизація підходів до класифікації вокалічних систем англійської та української мов. *Нова філологія*, 56, 97–100.
2. Варлакова, А. В. (2014а). Алофонічне варіювання ненаголошених голосних в англійському мовленні українців. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки*, 130, 399–402.
3. Варлакова, А. В. (2014b). Ненаголошений вокалізм в акцентно-ритмічній системі англійського мовлення українців. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: "Філологічна"*, 42, 31–34.
4. Варлакова, А. В. (2020а). Методика проведення експериментально-фонетичного дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 34(1), 53–56.
5. Варлакова, А. В. (2020b). Акустичний аналіз модифікацій ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 23(2), 84–93.
6. Варлакова, А. В. (2020с). Алофонічне варіювання ненаголошеного вокалізму в багатоскладових словах в англійському мовленні українців. *SWorld Journal*, 6(5), 60–63. e- ISSN 2410-6615.
7. Варлакова, А. В. (2013b). Фонетичні особливості вокалічної системи англійської мови. В О. В. Матвієнко (Гол. ред.), *Україна і світ: діалог мов та культур*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 3 – 5 квітня 2013 року (сс. 54–56). Київ: Видавничий центр КНЛУ.
8. Варлакова, А. В. (2014с). Історичні передумови формування системи англійського ненаголошеного вокалізму. В О. В. Матвієнко (Гол. ред.), *Україна і світ: діалог мов та культур*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 19 – 21 березня 2014 року (сс. 54–56). Київ: Видавничий центр КНЛУ.
9. Варлакова, А. В. (2020d). Результати проведення інформантного аналізу просодичного оформлення англійського мовлення українців з різним рівнем володіння мовою. In M. L. Komarytskyu (Ed.), *Modern Science: Problems and Innovations. Abstracts of the 10th International scientific and practical conference*, 13 – 15 December 2020 (pp. 486–490). Stockholm, Sweden: SSPG Publish.
10. Варлакова, А. В. (2020e). Специфіка підбору експериментального матеріалу для дослідження просодичних ознак ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців. In M. L. Komarytskyu (Ed.), *The World of Science and Innovation. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*, 9 – 11 December 2020 (pp. 280–286). London, United Kingdom: Cognum Publishing House.

АНОТАЦІЯ

Варлакова А. В. Просодичні ознаки ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні носіїв української мови. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – "Германські мови" (035 – Філологія). – Київський національний лінгвістичний університет, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено вивченню просодичних ознак ненаголошеного вокалізму на матеріалі інтерферованого англійського мовленні українців з різним рівнем фонетичної компетенції. Ідентифіковано особливості вокалічних систем англійської та української мов. Систематизовано інвентар алофонів ненаголошених голосних в англійському мовленні українців та визначено низку вимовних відхилень у просодичних ознаках ненаголошеного вокалізму в англійському мовленні українців з різним рівнем фонетичної компетенції. Встановлено типові для англійського мовлення українців просодичні ознаки ненаголошеного вокалізму у різному комбінаторно-позиційному оточенні. Визначено групи слів, у яких виявляється найбільша кількість порушень вимови алофонів ненаголошених англійських голосних. Отримано результати аудитивного та акустичного аналізу, що засвідчують залежність ступеня та кількості вимовних відхилень від рівня фонетичної компетенції мовців, а саме: збільшення варіативності алофонів, темпоральних та динамічних показників, зміну тонального контуру, зменшення ступеня редукції у мовців з низьким рівнем фонетичної компетенції відносно показників інших груп мовців.

Ключові слова: ненаголошений вокалізм, просодичні ознаки, модифікації акустичних характеристик, алофонічне варіювання.

АННОТАЦИЯ

Варлакова А. В. Просодические признаки безударного вокализма в английском речи носителей украинского языка. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – "Германские языки" (035 – Филология). – Киевский национальный лингвистический университет, Министерство образования и науки Украины, Киев, 2021.

Диссертация посвящена изучению просодических признаков безударного вокализма на материале интерферированной английской речи украинцев с разным уровнем фонетической компетенции. Идентифицированы особенности вокалических систем английского и украинского языков. Систематизирован инвентарь аллофонов безударных гласных в английском речи украинцев и определен ряд произносительных отклонений в просодических признаках безударного вокализма в английском речи украинцев с разным уровнем фонетической компетенции. Установлены типичные для английской речи украинцев просодические признаки безударного вокализма в разном комбинаторно-позиционном окружении. Определены группы слов, в которых проявляется наибольшее количество нарушений произношения аллофонов безударных английских гласных. Полученные результаты аудитивного и акустического анализа свидетельствуют о зависимости степени и количества произносительных отклонений

от уровня фонетической компетенции говорящих, а именно: увеличение вариативности аллофонов, темпоральных и динамических показателей, изменение тонального контура, уменьшение степени редукции у говорящих с низким уровнем фонетической компетенции относительно показателей других групп говорящих.

Ключевые слова: безударный вокализм, просодические признаки, модификации акустических характеристик, аллофоническое варьирование.

ABSTRACT

Varlakova A. V. Prosodic Features of Unstressed Vocalism in the English Speech of the Native Ukrainian Speakers. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD): Specialty 10.02.04 – Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2021.

The thesis focuses on the study of the prosodic features of the unstressed vocalism in the interfered English speech of Ukrainian speakers with different levels of the phonetic competence.

The theoretical and methodological basis of the research are the scientific works in the fields of phonology, prosody, acoustic speech theory, experimental phonetics, taking into account the problem of interaction of the phonetic systems of the languages under the study.

The paper clarifies the theoretical basis of the historical development of the unstressed English vocalism study and its distinctive functioning features in the English speech of Ukrainians, combinatory and positional changes, which influence the allophonic variation of the unstressed vowels, identifies their modifications in different positions in a word and the stress in the Ukrainians' English speech. Also, the thesis systemizes historically determined modifications in the unstressed vocalism, identifies the influence of the phonetic competence level on the quantity and degree of pronouncing deviations in the on the segmental level English speech of Ukrainians. Moreover, the study researches the correlation of the phonetic competence level and the violation of the unstressed vocalism prosodic features, as well as the conditions of the unstressed vowels' variations in disyllabic, polysyllabic, borrowed words, compounds with different accentual structure and weak forms of auxiliary words in the English speech of Ukrainians with different levels of the phonetic competence.

The results of the auditory analysis claim that the modifications in the unstressed vocalism occur in the speech of all groups of the Ukrainian speakers, but the degree of their variability differs. The Ukrainians with a low phonetic competence showed a tendency to be guided by the graphic signs of the sounds which increases the number of allophones used in their English speech, while the Ukrainian speakers with a high level of the phonetic competence produce the sounds similar to those of the native speakers, although the quality of allophones differs.

A comparative analysis of the unstressed vowels allophones' formant characteristics demonstrated typical for Ukrainians' English speech modifications and made it possible to analyze their prosodic features, identifying deviations from the pronunciation norm that correlate with the level of the phonetic competence and practical experience of the speakers. The results of the acoustic analysis proved the auditory analysis obtained data, specifying the allophones of the unstressed vowels in disyllabic and polysyllabic words in different positions proceeding or following the stressed syllable, the auxiliary and borrowed words.

The results of the research show the largest number of deviations in the compound words which change their accentual structure in Ukrainians' English speech, the borrowed words with full quality vowels in the unstressed syllables and the weak forms of the auxiliary words. Therefore, the paper states that in Ukrainians' English speech there remains the tendency to the English stress peculiarities assimilation to the accentuation rules of their native language. The absence or a low level of reduction, elision and haplology, a change of the degree and type of accommodation in Ukrainians' English speech are also considered to be typical.

A further direction for the scientific research of the problem under investigation, is the identification of the influence of the unstressed English vocalism on the intonation system, the correct segmentation of the connected speech, the peculiarities of functioning of the unstressed vowels and the weak forms of the auxiliary words in the other types of discourse. Outlining the perspectives for further scientific investigations in the chosen field, the research may be aimed at the study of the prosodic features of the unstressed vocalism in the English spontaneous speech of Ukrainians.

Key words: unstressed vocalism, prosodic features, modifications of acoustic characteristics, allophonic variations.